

Johdanto

Joroisten kunnanvaltuusto ymmärtää Pohjois-Savon hyvinvointialueen sopeutus- ja säästötarpeet ja pitää erittäin hyvänä, että tarvittavia sote-palveluiden kehittämistoimia tehdään Pohjois-Savon hyvinvointialueella mahdollisimman pikaisesti. **Erityisesti digitaalisten palveluiden saaminen hyvinvointialueen palveluvalikoimaan kattavasti on odotettu ja tärkeä uudistus.** Toisaalta kysymyksiä herättää vielä se, saadaanko digipalvelut suunnitellusti toimimaan tavoitteen mukaisesti vuoden 2024 aikana. Digipalveluiden toimivuus ja asiakasmäärien ohjautuminen ovat perusta mahdolliselle muulle sopeutustarpeelle. Palveluverkon karsiminen olettamuksien perusteella ei ole järkevää. **Näin ollen päätökset palveluverkon tiivistämisestä tulisi tehdä vasta sen jälkeen, kun on osoitettavissa, että digitaalisten palveluiden lisääminen on vähentänyt palveluntarvetta lähipalveluista ja tehnyt näin ollen osasta palveluita tehottomia.**

Nyt kunnissa lausunnoilla oleva palvelujärjestelmän uudistusesitys ei ota kantaa Kuopion yliopistollisen sairaalan (erikoissairaanhoido) kehittämiseen. Tiedossa on, että hyvinvointialueen suurimmat kustannukset ovat nimenomaan KYS:n toimintoja. **Mielestämme palvelujärjestelmän uudistus tulisi toteuttaa kokonaisuutena, jolloin myös vaikutusten arviointi olisi tehtävissä kaikkien palveluiden osalta.** Palvelujärjestelmän uudituksessa ei oteta kantaa siihen, millä toimenpiteillä hyvinvointialueen väestö voisi paremmin ja joutuisi näin ollen käyttämään vähemmän palveluita. Ennalta ehkäisevät toimenpiteet ja esimerkiksi ihmisten hyvinvoinnin lisääminen ja terveyden edistäminen tarjoavat mittavan taloudellisen säästöpotentiaalín, mikäli oikea-aikaisia ja suunnattuja toimenpiteitä onnistutaan vaikuttavasti tekemään.

Perustason sote-palvelut liikkuvina, digitaalisina, kivijalka- ja etäpalveluina antavat kuntalaisille monipuoliset mahdollisuudet sote-palvelujen saatavuudelle ja saavutettavuudelle. Kuntalaisten terveys- ja sosiaalipalvelujen arvioitu tarve tulee perustua viimeisimpään luotettavaan tietoon ja mittareihin, ei niinkään kunnan väestökehitykseen.

Lausunto

Joroisten kunnanvaltuusto lausuu palvelujärjestelmän uudistamisesta seuraavaa:

1. Viranhaltijatyönä tehty palvelujärjestelmän uudistus perustuu lähtökohtaisesti olettamuksiin ja arvioihin. Luonnos on myös toteava, jossa esitetään merkittäviäkin muutoksia palveluverkkoon ja mm. toimintojen pysyviä lakkauttamisia. **Palveluverkkosuunnitelmasta puuttuu kokonaisvaikutusten arvio hyvinvointialueen väestön näkökulmasta.** Vaikka hyvinvointialue onkin yksi kokonaisuus, on hyvinvointialueen sisällä 19 kuntaa, joiden tulevaisuuteen laaditulla suunnitelmalla ja sen mahdollisella toteuttamisella on merkittäviä vaikutuksia. Suunnitelman lisäksi ennen päätöksentekoa ja kuntien kuulemista tulisi olla käytettävissä ainakin kokonaisvaikutusten arviointi, maaseutuvaikutusten arviointi sekä elinvoimavaikutusten arviointi. **Yleisesti toteamme, että palveluiden voimakas keskittäminen uhkaa merkittävästi kuntien elinvoimaa sekä vaikeuttaa kuntien edellytyksiä toimia itsenäisinä ja vetovoimaisina.**

2. Palveluverkkosuunnitelman tietopohja perustuu erilaisiin ennusteisiin ja suunnitelmiin. Väestöennusten 2040 mukaan Joroisten kunnassa olisi vuonna 2025 vain 4330 asukasta. Todellisuudessa Joroisten kunnan väkiluku kasvoi vuonna 2023 51 asukkaalla ja helmikuussa - 24 väkiluku on 4599 asukasta. Vastaanottopalveluiden käytön perusteella viimeisin käytettävissä oleva tieto on vuodelta 2021. Joroisissa vastaanottopalveluiden asiakasmäärä on ollut 4915 asiakasta. **Kävijämäärien erittely eri palveluiden osalta on puutteellista.** Toisin sanoen niitä ei esitetä lainkaan. Näin ollen on mahdotonta ottaa kantaa siihen, mikä palvelu on jatkossakin kustannustehokasta järjestää fyysisenä palveluna asiakasta lähellä. Huomioitavaa on myös, että eri skenaarioiden osalta Joroisten vastaanotto toiminnan asiakasmäärät huomioiden toiminnan supistaminen tai lakkauttaminen ei ole linjassa muihin esitettyihin supistuksiin tai lakkautuksiin.

3. Hallintolaki §31 määrittää, että viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset. **Katsomme tarpeelliset tiedot ja selvitykset puutteellisiksi.**

Hallintolaki §32 määrittää, että lausuntoa tai muuta selvitystä koskevassa pyynnössä on yksilöitävä, mistä erityisistä seikoista selvitystä on esitettävä.

Katsomme, että lausuntopyyntö kuntiin ei ole ollut yksilöity vaan yleisluonteinen.

Hallintolaki §34 määrittää, että asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun.

Katsomme, että asian ratkaisemista varten ei ole esitetty riittäviä selvityksiä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun.

Toteamme myös, että hyvinvointialueen valtuutetut asetetaan kohtuuttomaan tilanteeseen, mikäli palveluverkkoselvityksestä edellytetään päättämään nyt olemassa olevin tiedoin. Toisaalta mikäli tietoa lisätään valmistelun varrella, mutta lausunnon antajilla ei ole ollut tietoa saatavilla, on lausunnot pyydetty vaiheessa, jossa lausunnon antajalla ei ole ollut riittäviä selvityksiä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun.

Katsomme myös, että **palveluverkkosuunnitelmasta päättämällä ei voi lakkauttaa terveysasemia tai toimipisteitä.** Mahdollisesta terveysaseman lakkauttamisesta tulee tehdä erillinen päätös, jonka vaikutuksia arvioitaessa on järjestettävä hallintolain mukainen kuuleminen sen kunnan asukkaalle, jota suunniteltu päätös koskee. Vaikka hyvinvointialueet järjestävät palveluitaan hyvinvointialueen asukkaille, on jokaisella asukkaalla kotikunta, jossa suunnitellut palveluiden lakkauttamiset mahdollisesti tapahtuvat.

4. Joroisten kunnanvaltuusto toteaa lausunnossaan, että jokaisessa kunnassa tulisi olla viitenä päivänä viikossa oleva terveyspalveluiden toimipiste, josta lähipalveluna on saatavissa seuraavat palvelut:

- a. suuhygienisti ja hammaslääkäri
- b. fysioterapia ja kuntouttava fysioterapia
- c. äitiysneuvola ja lastenneuvola
- d. sairaanhoitajan ja lääkärin kiireetön vastaanotto toiminta
- e. laboratoriotutkimusten näytteenotto

- f. sosiaalitoimen palvelut
- g. matalan kynnyksen periaatteella toimivia mielenterveyspalveluja
- h. sairaalatasoisen hoidon korvaavaa kotisairaaloimintaa paikallisesti

Lisäksi lähipalveluna toteutettavat ikä- ja hoivapalvelut tarvitsevat säännöllisesti edellä mainittuja terveyspalveluja:

- i. Palveluohjaus (lakisääteinen palveluohjaus ja neuvonta)
- j. Kotihoito (kotisairaanhoido ja kotipalvelut)
- k. Omaishoitoa ja tukevia palveluja -> neuvonta ja ohjaus
- l. Hoivateknologia
- m. Apuvälinepalvelut
- n. Erikoislääkärien (geriatri, yl. erik.l) konsultaatiot

Kaikkia palveluita ei tarvitse tarjota jokaisena päivänä vaan niiden järjestäminen tulee olla kustannustehokasta siten, että kysyntä kohtaa palvelun tarpeen. **Huomioitavaa on, että kustannussäästöjä ei synny, jos työntekijäresurssi siirretään fyysisesti toiseen paikkaan ja lukuisat asiakkaat seuraavat perässä.** Tämä on lähinnä lisäkustannuksen muodostamista Kelan kuljetuspalveluihin. Toiminnan mahdollinen kustannustehottomuus on pystyttävä toteamaan ennen palveluiden mahdollista keskittämistä. Pahimmillaan palveluita jätetään käyttämättä ja varhainen tuki ja ennalta estävä hoito jää antamatta ja seuraukset ja kustannukset siirtyvät korjaaviin palveluihin (monikertainen kustannus)

5. Ympäri vuorokautista perusterveydenhuollon päivystystä tai vastaanotto toimintaa tulee tarjota hyvinvointialueella jatkossakin lisäalassa, Kuopiossa ja Varkaudessa.
6. Palveluverkkosuunnitelman luonnoksessa **ei esitetä toimenpiteitä, joilla pyritään lisäämään ennaltaehkäiseviä palveluita ja näin ollen vähentämään korjaavien palveluiden määrää.** Terveiden edistäminen ja hyvinvoinnin ja liikunnan lisääminen tulisi suunnitella järjestelmällisesti lähelle hyvinvointialueen asukasta. Päivittäinen yli kahdeksan tunnin paikallaanolo valveilla ollessa aiheuttaa UKK-instituutin koordinoiman tutkimuksen mukaan Suomelle noin 1,5 miljardin euron vuosittaiset kustannukset. Hyvinvointialueen tulisi yhdessä työterveyshuollon ja kuntien kanssa lisätä resursseja ja toimenpiteitä, joilla vähän liikkuvat ja liikkumattomat ihmiset saadaan liikkumaan enemmän.
7. Ymmärrämme, että hyvinvointialueen palvelujärjestelmän myötä tulee edistää tilojen tehokasta käyttöä ja vähentää hyvinvointialueen vuokraamia neliöitä. Monen kunnan osalta näyttäisi siltä, että laskennalliset kustannussäästöt perustuvat pääsääntöisesti vuokratilakustannuksen vähentämiseen. Palvelujärjestelmän uudistamisesta ei tulisi tehdä tilaratkaisut edellä vaan keskiössä tulisi olla hyvinvointialueen asukkaiden palvelut. **Koko hyvinvointialue uudistuksen keskeisenä tavoitteena oli turvata ja parantaa asukkaiden lähipalveluita.** Tiloista luopuminen ei vähennä kokonaiskustannuksia, vaan kysymyksessä on kustannusten siirto hyvinvointialueilta kunnille. Hyvinvointialueiden rahoitus on perustunut kunkin kunnan silloiseen palveluiden järjestämisestä aiheutuneeseen kustannukseen sisältäen kiinteistö kustannukset. Ymmärrämme hyvin, että ei ole hyvinvointialueen tehtävä huolehtia kuntien taloudesta vuokratilakustannusten myötä. Näin ollen toivomme, että tilojen käytöstä neuvotellaan ja keskustellaan yhdessä kuntien kanssa ja lopputuloksena pystytään

löytämään hyvinvointialueen asukkaita järkevimmin palvelevia ratkaisuja. Kysynnän vähenemisen myötä on järkeväkin vähentää tilojen käyttöä.

8. Toivomme, että hyvinvointialue lisää yhteisöllisen asumisen mahdollisuuksia etenkin sellaisilla paikkakunnilla, joilla se on lopettanut kunnan vuodeosaston käytön. Kunnat eivät yksin voi päättää yhteisöllisen asumisen lisäämisestä, vaan tähän tarvitaan hyvinvointialueen tahtotila. Joroisten kunnassa tyhjillään olevat tilat soveltuisivat erinomaisesti yhteisöllisen asumisen tiloiksi. Tyhjillään oleville vuodeosaston paikoille voisi tarjota yhteisöllisen asumisen rinnalle ikääntyville arviointi- ja jaksohoitoa tai jatkokuntoutusta sairaalasta jatkohoitoa tarvitseville. Ikääntyvien asumispalveluiden paikallista tarvetta tulisi hyvinvointialueen ja kunnan arvioida yhdessä. Erilaisten asumispalvelujen tarpeisiin olisi hyvä laatia kunnittain asuntopoliittinen ohjelma useammalle vuodelle.

9. Hyvinvointia ja terveyttä tukeva yhteistyö hyvinvointialueen ja kunnan välillä

Hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelman tavoitteet ja painopistealueet tulee olla linjassa kunnan väestön terveyttä edistävien hankkeiden ja tavoitteiden kanssa. Yhteistyön tulee olla konkreettisiin toimenpiteisiin tähtäävää ja tuloksellista. HYTE työn tuloksien tulisi näkyä kuntalaisten terveyttä ja liikuntatottumuksia lisäävinä tekoina.

10. Palveluverkkoselvityksessä on huomioitava myös paikallisen pienyrityksyyden mahdollisuudet tuottaa ja täydentää hyvinvointialueen järjestämävastuulla olevia palveluja. Esimerkiksi erilaiset hoivaan liittyvät tukipalvelut, palveluseteliostot ja perhehoito tukevat PK yritysten toimintaedellytyksiä ja kunnan elinvoimaa.

Tiivistelmä:

- Luonnos palvelujärjestelmän uudistukseen liittyen ei sisällä vaikutusten arviointeja (elinvoima, maaseutu, kokonaisvaikutukset) eikä kunta näin ollen lausunnossaan pysty ottamaan kokonaisvaltaisesti kantaa mahdollisten muutosten aiheuttamiin vaikutuksiin.
- Palvelujärjestelmän uudistamiseen liittyvä tietopohja ei yksilöi eri palveluiden kävijämääriä esim. vastaanottopalveluiden osalta. Näin ollen on mahdotonta perustella palveluiden keskittämistä kustannustehokkuuteen perustuen. Sellainen palvelu, joka on tehokasta järjestää lähellä hyvinvointialueen asukasta, tulee jatkossakin järjestää kunnissa sijaitsevissa sosiaali- ja terveystoimintoihin tuottavassa yksikössä.
- Palvelujärjestelmän uudistamisesta päättäminen on ns. linjapäätös, jonka jälkeen tulisi arvioida mahdollisten keskeisten muutosten vaikutuksia perustellusti ennen lopullisia päätöksiä. Myös tässä vaiheessa tulee kuulla asukkaita ja kuntia.
- Joroisten kunnassa tulisi jatkossakin olla sote-piste, joka on auki viitenä päivänä viikossa ja jossa tarjotaan yllä mainittuja palveluita niin, että palvelun järjestäminen on kustannustehokasta.
- Saavutettavuuden kannalta on välttämätöntä, että päivystystoiminta turvataan lisälmen ja Varkauden sairaaloissa 24/7.
- Ennaltaehkäisevien toimenpiteiden lisääminen tulisi olla keskeisesti esillä palvelujärjestelmän uudistuksessa. Korjaavien palveluiden tarvetta tulisi saada vähennettyä.
- Tilojen tehokkaasta käytöstä tulisi neuvotella yhdessä kuntien kanssa.

- Yhteisöllisen asumisen mahdollisuuksia tai kuntoutustoiminnan mahdollistamista tulisi pikaisesti suunnitella Joroisten tyhjillään oleviin vuodeosaston tiloihin.
- Yhteistyötä hyvinvointia ja terveyttä tukevan toiminnan osalta tulisi lisätä kuntien kanssa.
- Kuulemisaikana tulevat lausunnot ja kuulemistilaisuuksien huomiot tulisi käsitellä kokonaisuudessaan kattavasti hyvinvointialueen päättäjien kanssa ja niistä tulisi tuottaa yhteenveto hyvinvointialueen asukkaille.